

Problematika zverejnenia rekonštrukcie zbierky Vojtecha Miháliku Ruža v digitálnom prostredí

Martin Navrátil

NAVRÁTIL, M.: On Publishing of the Reconstructed Collection of Poems
The Rose by Vojtech Mihálik in the Digital Environment
SLOVENSKÁ LITERATÚRA 67, 2020, No. 6, p. 639–649

DOI: <https://doi.org/10.31577/slovlit.2020.67.6.9>

ORCID ID: 0000-0001-6944-3254

Key words: collection of poems,
reconstruction of a collection of
poems, digital edition, Vojtech
Mihálik, editorial practice, textology

The paper deals with possibilities of reconstructing and publishing an unknown collection of poems written by the poet Vojtech Mihálik (1926 – 2001), which he submitted to a literary competition organized by the publishing house *Tranoscius* in 1946. The collection has not been found to date. Its reconstruction is based on the list of the poems, which is found in one of Mihálik's manuscript notebooks, and its result gives a rough idea about the collection. The paper refers to foreign impulses from the area of digital editions and possibilities which are offered by these inspiring projects when dealing with editorial and textological issues. These stimuli form the basis for the efforts to outline possible alternatives and approaches to creating a digital edition which would appropriately present the process of reconstructing the collection *Ruža/ The Rose*, while the selective nature of the reconstruction has not been concealed. Furthermore, publishing of all the available materials related to the reconstruction would make it possible for a user to verify the work done by the editor.

Kľúčové slová: básnická zbierka,
rekonštrukcia zbierky, digitálna
edícia, Vojtech Mihálik, edičná prax,
textológia

Výzvy, ktoré prinášajú moderné informačné technológie, môžu prispieť k dôležitému nástrojovému i teoretickému rozpracovaniu problémov, s ktorými sa vo svojej praxi stretávajú textológia a editológia. V minulosti museli editori okrem iného riešiť aj problém, že pri knižnom zverejnení textu istého diela si museli vybrať jedinú z niekoľkých verzií príslušného diela. Preferenciou jednej voľby museli pritom rezignovať na ostatné, teda na históriu textu, jeho dynamiku a odlišné znenia. Neraz takáto voľba budila rozpaky a pred čitateľom (aj vedeckým) pri problematickej dostupnosti prameňov (od rukopisnej verzie cez časopisecké vydanie až po viacnásobné knižné publikovanie) zakrývala skutočnú genézu textu. Túto situáciu nezachraňoval v dostatočnej miere ani edičný aparát.

V slovenskom kontexte sú exemplárnym a stále aktuálnym príkladom dve verzie podstatnej časti diela Jána Ondruša. Ten v roku 1996 v knihe *Prehľadanie vlasu* radikálne revidoval svoje dielo, čím vyvolal kontroverzné reakcie. Popri sebe totiž existujú jeho dve odlišné verzie. Publikovanie verzií z roku 1996 v Ondrušovom *Básnickom diele* (2011) v edícii Knižnica slovenskej literatúry vyvolalo prevažne odmietavé stanoviská.¹ Problém dvoch (a viacerých) viac či menej odlišných verzií sa vyskytuje aj pri textoch – len ilustratívny výpočet – Janka Kráľa, Jozefa Gregora Tajovského, Františka Hečka, Margity Figuli, Dominika Tataruku, Rudolfa Slobodu, Jozefa Mihalkoviča, Ivana Štrpku a ďalších. Publikovanie dvoch (alebo viacerých) verzií neprihádza do úvahy zväčša pre obmedzený rozsah knižných zväzkov. Dnešná technika však disponuje možnosťami, ktoré by mohli sprostredkovať nielen povedomie o odlišnosti verzií, ale aj možnosť prezeráť si dané odlišnosti a pomocou špeciálnych funkcionalít ich bližšie skúmať.

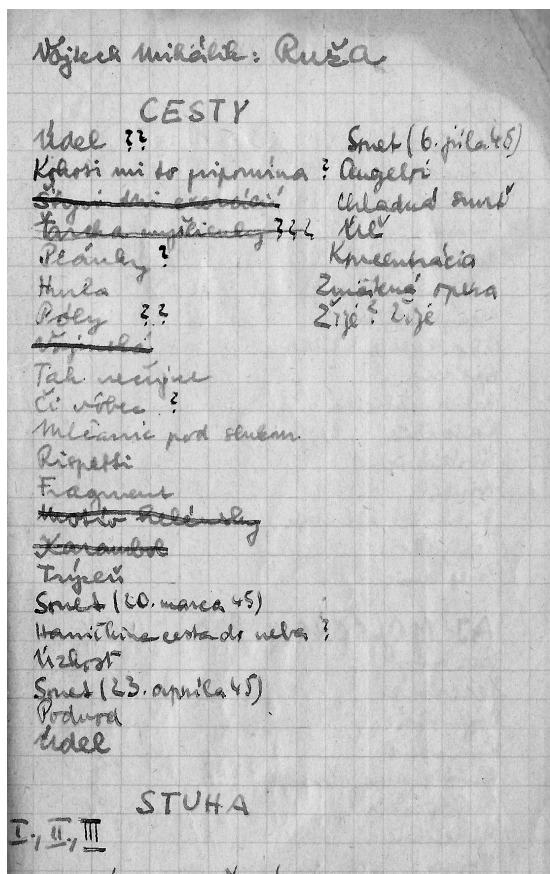
Prvé skúsenosti s tvorbou digitálnej edície som nadobudol pri príprave edície *Vojtech Mihálik: Prepísané básne (1942 – 1950)*. Na DVD zhromaždila 224 variantov básní z raného tvorivého obdobia Vojtecha Mihálika, ktoré boli samotným básnikom aj knižne publikované, a ich relevantné neskoršie varianty. Básne vznikali v politicky exponovanej dobe, čo sa neraz odráža aj na spôsobe ich prepracovania. Prvé varianty vznikli zväčša ešte v čase, keď bol V. Mihálik katolíckym básnikom, neskôr ich prerábali už ako komunistický básnik. Nepochybno výhodou takéhoto zverejnenia básní prostredníctvom digitálneho nosiča bolo, že knižné médium by na prezentáciu všetkých zvolených variantov buď kapacitne nepostačovalo, alebo by jeho dôsledkom bol príliš objemný a nepraktický zväzok. Navyše edícia čitateľovi umožnila prezeráť si paralelne ktorékoľvek dva relevantné varianty príslušnej básne a porovnávať ich, a tak sledovať vývin Mihálikovej poézie. Ďalším pozitívom je trojaké usporiadanie básní: podľa chronológie, podľa abecedného poradia pôvodných názvov básní a podľa zaradenia do jednotlivých zbierok a spisov Mihálikovej tvorby. Edícia poskytuje aj základné fulltextové vyhľadávanie. K transkripcii rukopisných variantov je pripojené aj ich faksimile, ktoré okrem autentickej podoby rukopisu môže byť nápomocné najmä pri spornej interpretácii genetického vrstvenia rukopisného zápisu.

Potenciál informačných technológií je využiteľný aj v kontexte ďalšieho edičného projektu – rekonštrukcie Mihálikovej zbierky *Ruža*. Dostupné informácie

---

1 Dedič autorských práv a básnikov brat Miloš Ondrus ani nepripúšťal možnosť publikovania inej verzie, editor Milan Hamada teda nestál pred možnosťou voľby.

o zbierke V. Miháliku *Ruža* sa dosiaľ vyčerpávali dvoma správami z periodík.² Denník Demokratickej strany *Čas* priniesol 7. decembra 1946 v článku Výsledok literárneho súbehu nakladateľstva Transoscus správu, že porota v zložení Milan Pišút, Michal Chorváth a Ján Smrek udelila v konkurencii dvadsiatich siedmich prihlásených básnických zbierok tretie miesto poetke Bele Dunajskej³ za zbierku krehkej senzualnej lyriky *Akú ju nevidíte*, druhé miesto získala zbierka *Ruža* V. Miháliku a víťazom sa stal Július Lenko so zbierkou *Hviezdy ukrutnice*. Víťaznú Lenkovu knihu vydal Transoscus v roku 1947, debut B. Dunajskej vyšiel vo vydateľstve Obroda v roku 1948, ale Mihálikova *Ruža* nebola nikdy publikovaná.⁴

Prvá strana zoznamu zbierky *Ruža*

2 Výsledok literárneho súbehu nakladateľstva Transoscus. In: *Čas*, roč. 3, 1946, č. 275 (7. 12. 1946), s. 4; Radosť z básnickej rodiny plamenistov. In: *Plameň*, roč. 12, 1947, č. 11 (1. 2. 1947), s. 169. Vo svetle skutočnosti, že sa zbierka V. Miháliku umiestnila v súbehu Transoscia až za Lenkovou zbierkou, môže byť zaujímavé Mihálikovo kritické hodnotenie Lenkovej zbierky. Bližšie MIHÁLIK, Vojtech [(sic)]: Nadrealizmus na nových cestách. In: *Čas*, roč. 4, 1947, č. 189 (20. 8. 1947), s. 4.

3 Medailón, ukážky z tvorby a úryvky z korešpondencie B. Dunajskej možno nájsť aj v antológii BOKNÍKOVÁ, Andrea (ed.): *Potopené duše: Z tvorby slovenských poetiek v prvej polovici 20. storočia*. Bratislava: Aspekt, 2017, s. 350 – 399.

4 Prečo nedošlo k vydaniu, nie je známe, no už v apríli 1947 podpísal V. Mihálik zmluvu so Spolkom svätého Vojtecha na vydanie zbierky *Anjeli* (1947). Archív Spolku sv. Vojtecha, Trnava, Zmluva o diele Anjeli, fasc. 483, č. 230.

V archíve vydavateľstva Transcius sa rukopis Mihálikovej zbierky nenachádza, nezostali po ňom ani stopy, a tak jej vtedajšia podoba ostáva dodnes úplne neznáma. Táto situácia sa môže zmeniť vďaka rukopisným zošitom z autorovej pozostalosti,⁵ keďže v jednom z nich sa nachádza zoznam názvov básní zbierky *Ruža*.⁶

Práve existencia zoznamu podnietila myšlienku zrekonštruovať zbierku na jeho základe, aby bola pripravená pre prípadné knižné vydanie. Nie je možné naplniť požiadavku opierať sa o historickú evidenciu textu, keďže dokumentácia textu zbierky sa nezachovala. Zostávajú dve možnosti: buď rezignovať na snahu odhaliť jej podobu, alebo sa pokúsiť zrekonštruovať jej podobu, isteže, s rizikom, že nebude úplne totožná s pôvodnou (historickou) podobou.

Čo teda robiť v prípade, ak sa rozhodneme zrekonštruovať približnú podobu zbierky a máme k dispozícii iba zoznam básní, a nie konkrétnu textovú podobu zbierky? Samotná rekonštrukcia pozostáva z dvoch generálnych krokov: z rekonštrukcie kompozície zbierky a z rekonštrukcie znenia jednotlivých básní. Prvý krok predstavuje výber textov z korpusu rukopisných básní, ktoré by mali tvoriť samotnú edíciu *Ruže*. Najprv bolo potrebné jednotlivé básne vyhľadať v Mihálikových rukopisných zošitoch.⁷ V tejto etape sa ako problém ukázalo, že k niektorým názvom (*Hmla*, *Rispetti*, *Trýzeň*) sa v Mihálikových zošitoch našli viaceré básne, ktoré časovo prichádzali do úvahy.

Druhým krokom je ustáľovanie znenia z istého množstva variantných znení tej istej básne (čistopis, v niektorých boli nové genetické vrstvy, čistopisný odpis, časopisecký odtlačok, knižný variant) a jeho dodatočná jazyková aktualizácia so zameraním na edičný výstup. S úmyslom nájsť podobu zbierky, ktorou sa V. Mihálik prezentoval na súbahu Transcucia, som sa pokúšal s týchto možností zrekonštruovať hypotetickú podobu z roku 1946. Pri ustáľovaní znenia jednotlivých básní nezatajujem špekulatívny ráz takéhoto postupu, keďže nemáme vždy dostatočné stopy o datácii pribudnutých genetických vrstiev – škrto, prepisovania a nových vpiskov. Navyše, pri odpise textov do súbehových podkladov mohol byť opäť otvorený textotvorný proces, pričom autor nemusel zmeny spätne zaniest do rukopisných zošitov, ktoré tvorili akýsi repositár Mihálikovej ranej tvorby.

Reštitúcia *Ruže* sa tak zaraďuje do radu edičných podujatí, v ktorých je editor nútený pristúpiť k skladobnému činu. Príkladom môže byť úsilie českého textológa Oldřicha Králíka nájsť najvlastnejšiu identitu *Slezských písní* Petra Bezruča. Za týmto účelom sa pokúšal rozlišovaním textových vrstiev odhaliť pôvodnú intenciu diela. Túto tzv. chronologickú stratigrafiu kombinoval so slovo-štylistickou interpretáciou variantov, ktorá mala byť vlastná určitému štádiu tvorby P. Bezruča. Podľa Jiřího Látrala sa tak O. Králík stáva predstaviteľom textologicko-edičných praktík, ktoré chápu „vydání literárního díla jako skladebný čin, vracející dílo jeho nejvlastnější a nejlogičtější podobě. Vydavatel je takto spoluvůrcem díla, jeho dovršitelem, a to nikoliv jen ve smyslu čistě materiálovém,

5 Rukopisy sú v súkromnom archíve básnikovej manželky Drahomíry Mihálikovej.

6 Zošit nesie názov *Básne* a nachádzajú sa v ňom básne napísané od 28. septembra 1944 do 30. marca 1946.

7 Všetky identifikované básne sú z dvoch rukopisných zošitov: *Básne* (15. august 1943 – 26. september 1944), *Básne* (28. september 1944 – 30. marec 1946).

hmotným“.⁸ J. Látal okrem toho spomína „nákladné“ editorské snahy hľadania identity knihy v prípade *Myšlienok* Blaisa Pascala, ktoré sú editorským konštruktom vytvoreným posthumne z Pascalových neusporiadaných zápiskov, opačnú tendenciu zase reprezentuje posmrtná rekonpozícia inak prísne komponovaných Baudelairových *Kvetov zla* podľa inštrukcií nájdených v básnikovej korešpondencii. Pred podobnou úlohou stojí neraz textová kritika klasickej filológie, ktorá sa pokúša nájsť archetyp starovekého či stredovekého diela z dochovaných odpisov (niekedy z množstva fragmentov).

Postup, o ktorý ide pri rekonštrukcii *Ruže* V. Mihálíka, je motivovaný trochu inak. V Mihálíkovom prípade sa zo zbierky *Ruža* zachoval iba rukou poznačený zoznam a jednotlivé básne vyexcerpovateľné z rukopisných zošitov, z ktorých mnohé obsahujú navyše viacero genetických vrstiev. Kompozícia zbierky je pomerne jasne stanovená (zoznam s názvami básní rozdelených do častí či cyklov), treba ju však „naplniť“ textovými realizáciami (výberom správnych básní a výberom správneho znenia z ich viacerých variantov). Skoro sa ukázalo, že samotný zoznam nebude postačujúci, pretože pri rekonštruovaní zbierky sa vyskytli viaceré problémy. Niektoré sa dali pomerne ľahko odstrániť, iné však boli takej povahy, že ich nebolo možné vyriešiť s istotou, že je pritom zachované pôvodné znenie zbierky. Pravdaže, nevládla pri tom svojvôľa, ale bolo potrebné zvážiť všetky možné alternatívy a vybrať tú, ktorá by mohla byť považovaná za najpravdepodobnejšiu. V súčasnosti sú práce na rekonštrukcii zbierky už ukončené, hľadá sa však pre ňu vhodná publikačná platforma a adekvátna štruktúra materiálu. Ako však pred čitateľom prezentovať rekonštrukciu zbierky, aby nebol odkázaný iba na jej metatextový vedecký opis?

Práve v tejto záležitosti môže byť adekvátnym riešením digitálne spracovanie dokumentácie, ktorá sa viaže k zbierke *Ruža*. Predpokladaná, editorom ustálená podoba zbierky pre knižné vydanie má čitateľovi poskytnúť ničím nerušený estetický pôžitok z poézie. Je mu predložený stabilizovaný text, aby mohol vnímať rytmické, eufonické, imaginatívne, myšlienkové a ďalšie vlastnosti umeleckého diela a nemusel sa pritom zaoberať rozkolísanou podobou textu, jeho vrstvením, preskupovaním atď. Skrátka, diachrónny rozmer diela je v knižnom vydaní utlmený. Editorský konštrukt zbierky *Ruža* však nezaručuje jej totožnosť s historicky existujúcou zbierkou *Ruža* v každom detaile, ako je konkrétne textové znenie jednotlivého verša (v rukopisoch pribudli nové genetické vrstvy, ktorých časový odstup od napísania básne je nejasný, niekedy je tých vrstiev dokonca viac a pod.), ba ani to, že bola správne zvolená konkrétna básneň (ide najmä o spomínané básne *Hmla*, *Rispetti*, *Tryzeň*, prípadne *Údel*) či poradie básní (dve básne s názvom *Údel* v cykle *Cesty*). Preto by mohlo sprístupnenie zbierky v digitálnom prostredí umožniť používateľovi flexibilné narábanie s jej podobou, poskytlo by mu vlastne editorovu perspektívu, odhalilo by pred ním proces editorovho ustalovania zbierky, ponúklo by mu alternatívne voľby básní a prehľadanie ich variantných znení, ukázalo by mu históriu básní, prekračujúcu aj horizont zbierky *Ruža* (ide o vývin básní pri ich neskoršom publikovaní napr. v *Sonetoch pre tvoju samotu* z roku 1966).

8 LÁTAL, Jiří: Metody francouzské textologie a problematika Slezských písní. In: *Bezručiana 1967*. Ostrava: Profil, 1967, s. 141. Viac o Kráľíkovom štúdiu *Slezských písní* P. Bezruča KOSÁK, Michal: *S použitím kalendáře. K bezručovské textologii Oldřicha Králíka*. Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013.

Úvahy o digitálnom sprístupnení zbierky *Ruža* čerpajú inšpiráciu z mnohých úspešných elektronických edícií. Výrazným katalyzátorom takýchto projektov bola francúzska textová genetika a jej tzv. genetické vydania (édition génétique) zo začiatku sedemdesiatych rokov 20. storočia, ktorými sa autori (Jean Bellemin-Noël, Pierre-Marc de Biasi, Raymonde Debray Genette, Almuth Gréssillon, Louis Hay, Jean-Louis Lebrave a ďalší) pokúšali sprostredkovať čitateľovi genetické vrstvenie diela, jeho vznikanie, smerovanie k určitej intencii, resp. k výslednému tvaru.⁹ Genetické prístupy k textovému materiálu akcelerovali práve s rozvojom digitálnych technológií. V mnohom podnetné sú početné elektronické edičné projekty z Českej republiky, projekt Ústavu pro českou literaturu AV ČR Česká elektronická knihovna,¹⁰ elektronické edičné spracovanie románu F. X. Šaldy *Loutky i dělníci boží*¹¹ či básnickej zbierky Richarda Weinerja *Rozcestí*,¹² a najmä projekt nazvaný *Kritická hybridní edice* (KHE),¹³ v ktorom vychádza čitateľské vydanie textu v knižnej podobe a vedecké vydanie tvorí obsah DVD. Iným druhom edície je zhromaždenie a sprístupnenie dokumentácie k románu Émile Zola *Sen* na webe od jeho genézy až po recepciu (domáce i zahraničné kritické ohlasy), jeho ďalšie umelecké stvárnenia (opera, film) atď.¹⁴ Podobným multimediálnym projektom je ukrajinský Ševčenkov portál, venovaný mnohostranne pôsobiacej osobnosti Tarasa Ševčenka (1814 – 1861).¹⁵ Je interaktívny, zameraný na široko koncipovaný výskum autorovho života, diela a kultúrneho vplyvu. Digitálne edície zároveň plnia úlohu špecifického digitálneho archívu.¹⁶ Jedným z príkladov môžu byť zbierky korešpondencie poľských literátov Jana Lechoña a Kazimierza Wierzyńskiego.¹⁷ Takýchto edícií je v súčasnosti už veľké množstvo, spomeniem však ešte jeden projekt – zverejnenie elektronickej edície poézie a korešpondencie austrálskeho básnika Charlesa Harpura (1813 – 1868) na webových stránkach v prostredí internetu umožňuje priebežnú modifikáciu textového korpusu.¹⁸ Znamená to, že keď sa napríklad objaví ďalší autorov text, možno ho dodatočne zahrnúť do existujúceho korpusu. V hraničných prípadoch môže ísť nielen o doplnenie, ale aj o rekonpozíciu edície. Takáto digitálna modifikovateľná edícia môže predchádzať tlačenej verzii, môže byť jej postupne uverejňovanou „pracovnou“ verziou. Rozvrhnutie edície počíta aj s prípadným neskorším integrovaním jeho prozaického diela do edície. Samotné zostavenie takýchto edícií je vedeckým výkonom, ale

9 Pozri tiež VAŠÁK, Pavel a kol.: *Textologie. Teorie a ediční praxe*. Praha : Karolinum, 1993, s. 117. Pierre-Marc de Biasi v knihe *Textová genetika* (český preklad 2018) prezentoval pozadie i metódy textovej genetiky.

10 Pozri <http://www.ceska-poezie.cz/cek/>

11 Pozri <http://www.ipsl.cz/loutky/>. Edícia spracováajúca Šaldov román je vytvorená v aplikácii Juxta Commons.

12 Pozri <http://www.ipsl.cz/weiner/>. Weinerova zbierka je robená pomocou softvéru Versioning Machine 4.0.

13 Dosiaľ takto vyšli publikácie: František Gellner: *Dílo* (2014, dva zväzky), Petr Bezruč: *Slezské písně* (2015), Karel Hynek Mácha: *Máj* (2019).

14 Viac k téme BIASI, Pierre-Marc de: *Textová genetika*. Praha : Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2018, s. 108 – 109.

15 Pozri <http://kobzar.ua/site/main>

16 O hraniciach medzi digitálnou edíciou a digitálnym archívom KOSÁK, Michal – FLAIŠMAN, Jiří (eds.): *Éditologie. Od náčrtu ke knize*. Praha : Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2018, s. 124 – 125.

17 Pozri www.tei.nplp.pl

18 Pozri <http://charles-harpur.org/Home/Site/>

stávajú sa zároveň materiálom pre ďalšie skúmanie v oblasti poetiky, štylistiky, kompozície, literárnej komunikácie, literárnej histórie či sociológie literatúry aj v skúmaní fenoménov, akými sú cenzúra a autocenzúra. Mohli by nám dopomôcť riešiť problémy zverejnenia a priestorového obmedzenia, ktoré sú v prípade tlačenej knihy takmer neriešiteľné. Z týchto invenčných impulzov vychádza teda myšlienka digitálnej edície *Ruže* V. Mihálíka.

Iný prípad predstavuje digitálna edícia *Slezských písní* P. Bezruča. Nesmeruje „k jednému kanonickému textu, ale k edici, ktorá umožňuje čtenáři sledovat právě pohyb textu“.¹⁹ *Slezské písně* v digitálnej podobe rezignovali na kanonizáciu jediného textu, no pre potreby knižného vydania hľadá knižná zložka hybridnej edície základný text. V našom prípade by digitálna edícia predstavovala pohyb ku konštituovaniu *Ruže*, resp. po roku 1946 by prezentovala rozptýlené „osudy“ jednotlivých básní po tom, čo *Ruža* stratila svoje opodstatnenie v plánoch V. Mihálíka. Cieľom rekonštrukcie je z tohto „pohyblivého“ materiálu „vylúpnut“ statickú formu. Rekonštrukcia ide proti tendencii zachytiť text v dynamike, pokúša sa teda v istom momente tento pohyb „zmraziť“, aby mohla byť čitateľovi knižnej verzii predložená stabilná kompozícia *Ruže*.

Digitálna edícia by zase mohla prezentovať dynamický konštitutívny proces rekonštrukcie zbierky. To, čo je v knižnej podobe ustrnuté, dáva digitálna edícia do pohybu, neautoritatívne to spochybňuje. V súvislosti so zavádzaním digitálnych médií ako platforiem edičného výstupu sa aktuálnou stáva otázka, či „o sfére tradičných tištných publikácií a sfére digitálnych edíc uvažovať jako o dvou oddělených oblastech, či zda je vnímat komplexně“.²⁰ Českí editori Michal Kosák a Jiří Flaišman na to odpovedali už tým, že vytvorili KHE, teda atribút „hybridná“ poukazuje na to, že je to jediná, ale krížená edícia. V tejto perspektíve vlastne digitálna edícia nepopiera tlačenu verziu, ale je jej predĺžením, je rozšírením jej priestoru.

Tento posun sprevádza zmena paradigmy: z čitateľa – do istej miery pasívneho – sa stáva aktívny (vedecký či laický) používateľ. Editor mu svojím vedeckým výkonom predkladá navrhovanú – prirodzene, vedeckým výskumom odôvodnenú – podobu zbierky, ale on sa ako používateľ sám nanovo stáva editorom. Sám sa rozhoduje o tom, či predkladanú podobu prijme alebo nie, má možnosť revízie editorom vykonanej práce, má dostupné (takmer) všetky materiály, nemusí sa spoliehať iba na referovanie o nich, nedostane iba bibliografické odkazy na ne, ale priamo ich textovú podobu, a nie je tak odkázaný na slepú dôveru v editorov naratív. Editorský konštrukt je vlastne priznanou editorskou interpretáciou dokumentácie tvoriacej alebo „obklopujúcej“ vybrané dielo, v našom prípade zbierku *Ruža*. Pritom však nároky na výskumnú činnosť editora vôbec nie sú znížené. Musí zhromaždiť všetky dostupné materiály viažuce sa k zbierke (relevantné varianty básní, prislúchajúcu korešpondenciu a pod.), určiť ich vzájomné vzťahy, nájsť prípadné porušenia v textoch,²¹ preskúmať autorov jazyk, typografické zvyklos-

19 Kosák – Flaišman, Editologie. Od náčrtu ke knize, c. d., s. 141.

20 Tamže, s. 123.

21 Napr. *Rispetto* s incipitom *Sýkorka moja utiahla sa s cesty* má chybné vysádzané poradie 5. a 6. verša a navyše je tu narušené strofické usporiadanie respektu (MIHÁLIK, Vojtech: Tri rispetta. In: *Akademik*, roč. 3, 26. november 1944, č. 4 – 5 – 6, s. 5).

646 ti atď. Z povahy práce vyplýva, že pri rekonštrukcii sa nedá vyhnúť subjektívnym editorským rozhodnutiam. Zbierka bola raz ustálená autorom, a keďže sa nám v takejto podobe nedochovala, teraz je nanovo ustáľovaná editorom. Preto by mal adresát²² dostať možnosť prostredníctvom digitálnej edície verifikovať postupy editora, resp. vyskladať si zbierku nanovo.

Otázkou, ktorá pripúšťa veľkú mieru invencie, je „architektúra“ digitálnej edície. Núka sa viacero alternatív prezentácie (vychádzanie z osnovy, hypertextovo prelinkovanej štúdie, ustáľovania edičného znenia sprístupneného animáciou a pod.) ako forma sprístupňujúca vďaka rozsiahlej kapacite všetok dostupný materiál s cieľom čo najprehľadnejšie prezentovať identitu zbierky *Ruža*. Ideálne by zrejme bolo osnovať aplikáciu na zozname zbierky *Ruža*, z ktorého vlastne vychádzala aj rekonštrukcia. Po spustení aplikácie by sa používateľovi v obsahovej časti zobrazil obsah zbierky *Ruža*. Aplikácia by dávala používateľovi príležitosť pozrieť si po kliknutí, s akými básňami a variantmi editor pracoval, kým došiel k voľbe edičnej verzie, resp. aké možnosti zvažoval pri jej konštituovaní. Takto si používateľ môže nakombinovať rôzne možnosti znenia zbierky, resp. môže si pozrieť všetky jej dostupné eventuality. Pod záložkou *Edičná správa* by bol predstavený postup rekonštrukčných prác. Sekcia *Doplňky* by obsahovala básne, ktoré boli z kompozície *Ruže* vyradené buď pri rekonštrukcii zbierky (a teda mohli byť aj napriek editorskej rekonštrukcii eventuálne súčasťou zbierky), alebo boli škrtnuté samotným autorom ešte pred odoslaním do súbehu (a aspoň podľa toho, ako to indikuje zoznam, už nemali byť súčasťou zbierky).

Používateľ by mohol paralelne sledovať vývin jednotlivých básní od variantu k variantu, ako už bolo povedané, aj po uzavretí *Ruže*. Zároveň by mohol porovnávať ktorékoľvek dva relevantné varianty príslušnej básne. Pridanou hodnotou by bolo zvýraznenie textových odchýlok medzi dvoma zvolenými variantmi básne. V databáze by boli zhromaždené tieto relevantné varianty: edičný variant (E), variant z rukopisného zošita (R), časopisecké varianty asi do roku 1950 (Ča), čistopisný variant (Či), variant z niektorej z pôvodných zbierok poézie (PK – *Plebejská košela* /1950/, NNS – *Neumriem na slame* /1955/, SPTS – *Sonety pre tvoju samotu* /1966/, Ro – *Rodisko* /1996/) alebo z bibliofilského vydania (B) a variant z niektorého zo spisov (S1 – *Lyrika* /1957/, S2 – *Básne 1 – 2* /1973 – 1974/, S3 – *Básne 1 – 3* /1986/). K edičnému variantu jednotlivých básní sa viaže aj zdôvodnenie, prečo bola konkrétna báseň zvolená ako súčasť edície *Ruže* (resp. vyradená z jej kompozície) a ako bol dosiahnutý jej edičný variant.

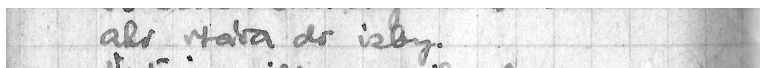
Iba edičný variant by niesol stopy editorských zásahov (emendácie a konjektúry, úprava interpunkcie, prípadná jazyková aktualizácia textu a pod.). Podvojnásť edície vedie k úvahám o odlišení znenia knižného vydania edície od digitálneho znenia, povedzme v smere minimalizácie editorských zásahov v oblasti jazykovej aktualizácie diela v digitálnej verzii. Zatiaľ čo knižné vydanie by výraznejšie aktualizovalo jazyk, napr. v oblasti kvantity či mäkkosti, zvyšné varianty by boli v diplomatickom prepise. Pribudnuté genetické vrstvy v rukopise by boli transkribované prostredníctvom lineárneho zápisu a špeciálneho

---

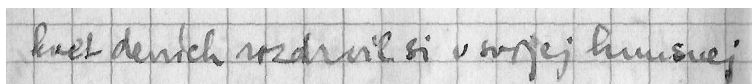
22 Predpokladaným adresátom digitálnej edície je predovšetkým literárny vedec, prípadne iný odborník.

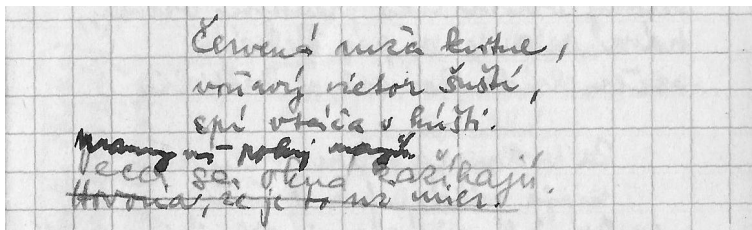
značenia.²³ Nedostatky transkripcie by bolo možné overiť priloženým faksimile. Faksimile má zásadný význam práve pre interpretáciu genetického vrstvenia, keď pribudli nové zápisy a niekedy dokonca vo viacerých „vlnách“. Práve varianty z rukopisných zošitov spoločne s čistopisnými a časopiseckými zneniami boli v niektorých prípadoch faktorom, ktorý v konečnom dôsledku dopomohol k rozhodnutiu pri ustáľovaní edičnej verzie. No faksimile je dôležité aj preto, že v textoch rukopisných variantov básní *Teplúčko*, *Glorifikácia* a *Povojnová* nateraz nachádzame tri neisté čítania. Aj napriek Mihálikovmu dobre čitateľnému rukopisu a tiež napriek tomu, že básne nie sú chaoticky poškrtné, narážame v nich na ťažko dešifrovateľné miesta, na slová, ktoré nedávajú v danom kontexte zrozumiteľný, jasný význam, resp. sú pochybné.

Fragment z básne *Teplúčko*

Fragment z básne *Glorifikácia*

Fragment z básne *Povojnová*

Okrem obligátnych súčastí ako edičná správa, legenda zápisu manuskriptov či spomínané doplnky umožňuje elektronická edícia vďaka kapacitným danostiam zverejniť prostredníctvom prehľadných záložiek aj prílohy – ďalšie materiály ako fotografie, korešpondenciu či skeny traktovaných textov z periodík a pod. Edícia by bola vybavená tiež fulltextovým vyhľadávaním v korpuse textov pomocou kombinácie znakov (slov i spojení). Štruktúrované vyhľadávanie môže predstavovať okrem samotného obsahu zbierky aj vyhľadávanie básní podľa názvov, dátumu vzniku, zdrojového rukopisného zošita atď. Aplikácia by mohla obsahovať tiež *Slovníček*, ktorý by vysvetľoval menej známe slová alebo súvislosti viažuce sa k editovanému textu zbierky. Po skúsenostiach s uverejnením digitálnej edície raných

23 Jedna z alternatív takéhoto značenia bola použitá už v digitálnej edícii *Vojtech Mihálik: Prepísané básne (1942 – 1950)*, ktorá bola prílohou monografie *Pramene ranej poézie Vojtecha Mihálika: Varianty – Revízie – Interpretácie* (2019).

648 básni Vojtecha Mihálik *Prepísané básne (1942 – 1950)* na DVD sa v súčasnosti ako vhodnejšia alternatíva javí publikovanie na webovej stránke alebo USB kľúči.²⁴

Treba však pripomenúť, že i pri vyčerpaní všetkých kombinatorických možností flexibilnej verzie zbierky *Ruža* nemusí byť nájdená správna kombinácia predstavujúca verziu odoslanú do súbehu Tranoscia, keďže autor mohol urobiť pre súbehovú verziu zmeny, ktoré nie sú fixované v žiadnych dochovaných prameňoch. Pre takéto riešenia máme mnohé doklady. Veď i čistopisná verzia básne *Povojnová*,²⁵ ktorú V. Mihálik poslal do časopisu *Elán* pravdepodobne na jeseň 1945, je odlišná od verzie, ktorá sa zachovala v rukopise. Znovuotvorený textotvorný proces, ktorý prebehol od jedného variantu tejto básne k druhému, nie je nikde fixovaný.

Mieru „prekrytia“ rekonštrukcie zbierky *Ruža* s jej historickou evidenciou by mohlo overiť iba nájdenie súbehovej verzie. Digitálna edícia zbierky by však mohla dať čitateľovi a používateľovi do rúk aspoň nástroj, ako sledovať alternatívy, z ktorých editor pri rekonštrukcii vyberal, a overovať postupy, ktoré použil. Ak by sa v budúcnosti našli v archíve Tranoscia alebo v pozostalostiach iných osobností súbehové dokumenty vrátane zbierky *Ruža*, nahradili by rekonštrukciu a umožnili by jej neskreslenú recepciu. Dovtedy by mohla rekonštrukcia predstavovať formu, prostredníctvom ktorej bude zbierka recipovaná. Nateraz by aj v takejto podobe zrekonštruovaná zbierka obohatila poznanie Mihálikovej ranej tvorby a jej peripetii.

Štúdia je výstupom grantového projektu VEGA 2/0066/20 *Modernizmus v slovenskej literatúre II*. Zodpovední riešiteľ: Mgr. Michal Habaj, PhD. Doba riešenia: 2020 – 2023.

Archívne pramene

Slovenská národná knižnica v Martine, Literárny archív, osobný fond Vojtech Mihálik: Skapíňajúci Moloch. Mobilizácia. Vojna. Povojnová. Sign. 181 CO 11.
Archív Spolku sv. Vojtecha, Trnava. Zmluva o diele Anjeli. Fasc. 483, č. 230.

Pramene

DUNAJSKÁ, Bela: *Akú ju nevidíte*. Bratislava : Obroda, 1948.
LENKO, Július: *Hviezdy ukrutnice*. Liptovský Sv. Mikuláš : Tranoscius, 1947.
MIHÁLIK, Vojtech [(sic)]: Nadrealizmus na nových cestách. In: *Čas*, roč. 4, 1947, č. 189 (20. 8. 1947), s. 4.
MIHÁLIK, Vojtech: Tri rispěttá. In: *Akademik*, roč. 3, 26. november 1944, č. 4 – 5 – 6, s. 5.
ONDRUŠ, Ján: *Básnické dielo*. Ed. Milan Hamada. Bratislava : Kaligram – Ústav slovenskej literatúry SAV, 2011.
ONDRUŠ, Ján: *Prehltanie vlasu*. Bratislava : Literárna nadácia STUD-ŇA, 1996.

24 Na USB kľúči bola sprístupnená audiokniha *POVIEDKA 1996 – 2016*, ktorá je výstupom z podujatia s názvom Čau o piatej, teda z dramatizovaných čítaní poviedok víťazov literárnej súťaže organizovanej vydavateľstvom Kolomana Kertészsa Bagalu.

25 MIHÁLIK, Vojtech: Skapíňajúci Moloch. Mobilizácia. Vojna. Povojnová. Slovenská národná knižnica v Martine, Literárny archív, osobný fond Vojtech Mihálik, sign. 181 CO 11.

- Radosť z básnickej rodiny plamenistov. In: *Plameň*, roč. 12, 1. 2. 1947, č. 11, s. 169.
- Výsledok literárneho súbehu nakladateľstva Transocius. In: *Čas*, roč. 3, 1946, č. 275 (7. 12. 1946), s. 4.

Literatúra

- BLASI, Pierre-Marc de: *Textová genetika*. Praha : Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2018.
- BOKNÍKOVÁ, Andrea (ed.): *Potopené duše: Z tvorby slovenský poetiek v prvej polovici 20. storočia*. Bratislava : Aspekt, 2017.
- KOSÁK, Michal – FLAIŠMAN, Jiří (eds.): *Editologie. Od náčrtu ke knize*. Praha : Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2018.
- KOSÁK, Michal: *S použitím kalendáře. K bezručovské textologii Oldřicha Králíka*. Praha : Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2013.
- LÁTAL, Jiří: Metody francouzské textologie a problematika Slezských písní. In: *Bezručiana 1967*. Ostrava : Profil, 1967, s. 136 – 141.
- LEHEČKA, Boris: Elektronická vědecká edice – nedílná součást Kritické hybridní edice. In: *Česká literatura*, roč. 63, 2016, č. 5, s. 761 – 767.
- NAVRÁTIL, Martin: *Pramene ranej poézie Vojtecha Miháliku: Varianty – Revízie – Interpretácie*. Bratislava : Veda, 2019.
- VAŠÁK, Pavel a kol.: *Textologie. Teorie a ediční praxe*. Praha : Karolinum, 1993.

Elektronické zdroje

- BAGALA, Koloman Kertész (ed.): *Poviedka 1996 – 2016*. Bratislava : KK Bagala, 2019. USB.
- DOROSZ, Beata – KĄDZIELA, Paweł (eds.): *Korespondencja Jana Lechonia i Kazimierza Wierzyńskiego*. NPLP TEI, Nowa Panorama Literatury Polskiej, 2020. Dostupné na: www.tei.nplp.pl/
- EGGERT, Paul (ed.): *The Charles Harpur Critical Archive*. Sydney University Press. Dostupné na: <http://charles-harpur.org/Home/Site/>
- MIHÁLIK, Vojtech: *Prepísané básne (1942 – 1950)*. Ed. Martin Navrátil. Bratislava : Veda, 2019 [príloha monografie *Pramene ranej poézie Vojtecha Miháliku: Varianty – Revízie – Interpretácie* (2019). CD-ROM]. *Shevchenko Portal*. Dostupné na: <http://kobzar.ua/page/48>
- SVADBOVÁ, Blanka: Česká elektronická knihovna. *Poezie 19. a počátku 20. století*. Praha : Ústav pro českou literaturu AV ČR, 2005. Dostupné na: <http://www.ceska-poezie.cz/cek/>
- ŠALDA, František Xaver: *Loutky i dělníci boží*. Ed. Jiří Flaišman, Michal Kosák a kol. Praha : Institut pro studium literatury, 2016. Dostupné na: <http://www.ipsl.cz/loutky/>
- WEINER, Richard: *Rozcestí. Verze – edice – komentáře*. Ed. Jiří Flaišman, Michal Kosák a kol. Praha : Institut pro studium literatury, 2015. Dostupné na: <http://www.ipsl.cz/weiner/>

Mgr. Martin Navrátil, PhD.

Ústav slovenskej literatúry SAV

Dúbravská cesta 9

841 04 Bratislava

Slovenská republika

E-mail: Martin.Navratil@savba.sk